

מראי מקומות- עבודה זרה מ"א

והוסיף החזו"א, דמה דאמרי' דעדיין עובדין לשברים, אין הביאור דעובדין עבודותיה ממש, אלא הכוונה הוא לקבלת אלהות, דהיינו דעדיין מחזיקין השברים בכבודן ובענינן כמו בשלימותן, וא"כ אף דאין עובדין אותן כדמעיקרא, מ"מ אי"ז חשיב ביטול. אבל רשב"ל סבר שאינן נוהגין בה כבוד אלא על שם העבר, אבל אין זה נחשב שיעור קבלת אלהות, וכיון שהשברים מתבטלים מעיקר כוונת הצורה, ממילא עוקר מצורה ההיא את טיבה מלב עובדיה, דחסרון מציאות השלימות בתבנית הצורה, שולל מלב עובדיה את עיקר עבודתן. **וביאר** דבזה נח' ר"י ור"ל, האם מצב זה נחשב שיש עדיין קבלת אלהות כעין מעיקרא, ולכן אי"ז נחשב ביטול, או האם זה רק כבוד על לשעבר, והתייחסות זה אין לו שם קבלת אלהות, וא"כ שפיר נחשב דהע"ז נתבטל. **אולם ע' במשנה למלך** (ע"ז ח', י"א) דכ' להסתפק בכוונת ר' יוחנן, האם ס"ל דאף דנשתברה אמרי' דמסתמא הגוי לא בטלה, וא"כ הו"ל ודאי ע"ז, או דלמא ר' יוחנן לא בא אלא לחלוק על מה דס"ל לר"ל דאף דנשתברה, מ"מ ודאי לא בטלה ע"ז פליג ר"י וס"ל דיש להסתפק אם בטלה או לא, וא"כ נמצא דהוי ספק בטלה וודאי ע"ז, ואין ספק מוציא מידי ודאי. וע"ש מש"כ לפשוט מדברי הרמב"ם דהוי ודאי ע"ז, כצד ראשון שלו.

(ד) **איתיבי', המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, הא שברי עבודת כוכבים אסורין-** לעיל הבאנו מש"כ הריטב"א בשם הרמב"ן, דמה דס"ל לר' יוחנן דנשתברה מאליה אסורין, היינו דוקא היכא דידוע דנשתברה מאליה, אבל היכא דמוצא שברי ע"ז, יכולין לסמוך דהגוי שברם, וממילא מותרין, ולכן אין דברי ר' יוחנן דלא כדברי שמואל. אבל לפי"ז יש להק', א"כ למה הק' הגמ' ממתני' דוקא לר"ל, הרי אף לר' יוחנן ק', למה ס"ל לתנא דמתני' דשברי ע"ז אסורין, ורק שברי צלמים מותרין, לימא דמסתמא הגוי שברה וביטלה. ותי' הריטב"א דהשתא הגמ' לא נחית לההוא דוקיא, והק' רק על רשב"ל

(א) **מעיקרא סבור לסטים בעלמא הוא- כ' הריטב"א** דכאן משמע כפי' הרשב"א דלעיל, דמיירי דלא הי' ידוע דמיירי באנדרטי של מלכים. דאם מיירי באנדרטי של מלכים בודאות, איך שייך לצדד שהם לסטים או אשתיימא בעלמא. אבל דחה דאולי הגמ' נקט כן לשון גנאי, דהיינו, דמעיקרא סבור שהסימן הזה הי' להוכיח כי הי' מלך גבור או מלך עשיר ובעל אוצרות, ותפס עיירות מעצמו לומר שלא הי' מזרע המלוכה, ולכן אף אם מלך הוא, אולם מ"מ הוי מלך דרך לסטות. וכן כוונת הגמ' לקמן לענין מעיקרא סבור גדיל כלילי, דהיינו לומר דמלך המתפאר במלכות, אבל באמת הדיוט הוא, ודרך גנאי תפס התלמוד גדיל כלילי.

(ב) **אמר שמואל אפי' שברי עבודת כוכבים- ע' בריטב"א** שהביא שיש מקשים הלכתא אהלכתא, דקיי"ל כר' יוחנן דס"ל דע"ז שנשתברה מאליה אסורה, ומ"מ פסק רוב הגאונים והרי"ף כדעת שמואל, דאפי' שברי עבודת כוכבים אסורים בהנאה, ולכאו' שמואל ס"ל דאפי' נשתברה מאליה מותרת, וכמש"כ תוס'. וכ' הריטב"א בשם הרמב"ן דר' יוחנן ס"ל דאסור רק היכא דידוע בודאות שנשתברה מאליה, אבל המוצא שברי ע"ז, אין צריך לחוש לכך שנשתברה מאליה, דהגויים שומרים הע"ז שלהם כל היכא דעובדים אותם, ומלתא דלא שכיח הוא שנשתברה מאליה, ויותר מסתבר לומר ששברה בידים כדי להחליפה באחרת, או שבטלה. וממילא י"ל שאין כאן מח' ר"י ושמואל, דשמואל מיירי במוצא שברי ע"ז סתם, ור' יוחנן מיירי היכא דידעו שנשתבר מאליה.

(ג) **רשב"ל אמר מותרת, מסתמא בטולי מבטיל לה, מימר אמר וכו'- כ' החזון איש** (יו"ד ס"א, ט') דנראה דלכ"ע אין עיקר עבודתן לשברים, שהרי בתחלה הם מקפידים על שלימות צורתן כפי עבודתן בצורה ההיא. אבל אחרי שכבר הושלמה פעם אחת ונשתברה אח"כ, בזה לא הסיחו דעתן ממנה לפי ר' יוחנן.

לימא דגם הע"ה עשה כדר' אושעיא. ותי' דכיון דעם הארץ חשוד שלא לעשר, א"כ לא מספקי' לי' בהכי, דע"ה לא טרח טורח גדול להכניס תבואתו עם המוץ שלה לחצירו כדי להפקיעו מידי חייב מעשר.

(ט) **כדר' אושעיא- הק' התוס' רי"ד בפסחים (ט).**

וכי נחשדו חברים להפקיע תבואתם מיד מעשר. ותי' דאין כוונתם להפקיע עצמם מחיוב מעשרות, אלא כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה, דאם אינם מחוייבים בדבר, לא יהיו יכולין להכשל בהן (וציין להא דברכות לה:). דאמרי' בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דדורות הראשונים דוקא הביאו פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, ודורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות וכו' כדי לפוטרם, והביא ראי' מזה דגם חברים עושים כן, ועכ"פ נראה דאף דכוונתם לטוב, אבל מ"מ הי' עדיף לעשות כדורות הראשונים).

דהקו' הוא בפשיטות. עוד תי' דמתני' סתמא קתני, ומשמע דאתי אפי' לר"מ, ור"מ ס"ל דחיישינן למיעוטא, וא"כ ודאי צריכין לחוש להצד דנשתברה מאליה, וא"ש לר' יוחנן דס"ל דהיכא דידוע דנשתברה מאליה דאסורין, אבל לר"ל עדיין ק'. וע"ש עוד מש"כ בזה.

(ה) **הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי-**

ע' בתוס' (ד"ה ואין) דכ' שאין זה ספק רגיל, אלא קרוב לוודאי הוא, ולכן מספקין אף שיוציא מידי ודאי. והוסיף בחי' ר' דוד בפסחים (ט). וביאר דודאי בספק גמור אין צד לומר דספק מוציא מידי ודאי, ורבא בא לומר דאפי' בספק הרגיל, כמו אכילת החמץ ע"י החולדה, מ"מ אמרי' בה דאין ספק מוציא מידי ודאי, ע"ש באריכות בזה.

(ו) **הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי-**

לכא' יש לעי', דבציורים שהובאו כאן, מלבד הא שיש כאן ספק וודאי, יש כאן ג"כ חזקה, והא קיי"ל דאין מוציאין מידי חזקה בספק, וא"כ מה לי כלל זה דאין ספק מוציא מידי ודאי, ולמה אין שום הזכרה בסוגיין ענין של חזקה. וע' בזה באריכות בספר עבודת הכהן, כלל ה', דכ' לבאר ההפרש בין הב' ענינים.

(ז) **התם ודאי וודאי הוא, דודאי עשרינהו-**

פרש"י בפסחים (ט). "כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא, הכי נמי פשיטא לן דעשרינהו, ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר, אלא חזקה ודאי על כל החברים". וע' בבית אדם (שער רוב וחזקה, סי' ז') דתמה על רש"י, מה שייך לומר שיש גמגום בדבר ללכת אחר הרוב, ומהו סברת המקשן, הרי אם יש כאן רוב, א"כ ודאי יכולין לסמוך עליו דמעשרו. וכ' להוכיח מכאן הסברא שחידש שם, דרוב ע"י מעשה אינו יוצא מכלל ספק, ולכן צריך הגמ' לתרץ דאי"ז רוב אלא חזקה וודאי.

(ח) **ספק וספק הוא, אפשר דעבד כדר' אושעיא-**

הק' התוס' רי"ד בפסחים (ט), א"כ למה צריכין לומר דמיירי בחבר, לימא דמיירי בע"ה, דהא רוב עמי הארץ מעשרין, וא"כ